

TRANSILVANIA.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domni colectoru.

Sumariu: Economi'a campului de Georgiu Popu de Basesci. — Ortografi'a academiei dupa trei ani de proba. — Somnambulismulu. — Bibliografia.

Economi'a campului de Georgiu Popu de Basesci. Precuventare.

Despartimentulu XI. (selagianu) alu „Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ dela infiintiare a nisuitu a corespunde datorintiei si chiamarei sale prescisa in regulamentu; dar' ca tóte institutiunile nóstre culturale in anii dânteii si acestu despartimentu a avutu a se luptá cu greutatile inceputului, cu organisarea si cu generalisarea ideii, ce la noi in departare dela centrulu Asociatiunei, intre impregiurari culturale, sociali si economice — puçinu favorabili a recerutu multa lucrare din partea conducatoriloru, sacrificiu din partea membriloru. Adi inse ghiaci'a e sparta; poporulu selagianu incepe a pricepe scopulu si a se interesá totu mai multu de acésta institutiune binefacátóre si se nisuieste se puna base solide lucrarei sale continue si mai vediute spre inaintarea culturai poporului romanu din acestu tinutu.

Prim'a sa incercare modesta pre acestu terenu o pune la dispositiunea publicului prin opsiurulu de faci'a, care l'a aflatu demnu a'lu premiá cu 6 galbeni.

In adunarea generala a despartimentului tinuta la anulu 1878 in Basesci intre altele mai multi membrii au datu la dispositiunea despartimentului anumite sume pentru scopuri culturale. Din aceste s'au formatu premii si arume: 3 galbeni oferiti prin Dr. Ionu Nichita, 2 galbeni dela Georgiu Popu si 1 galbeni dela Vasiliu Popu s'au destinatu ca premiu pentru cea mai buna disertatiune asupra temeii: „Modulu si mijlócele, cu si prin cari ar' fi mai cu succesu a cultivá pamentulu pentru de a produce mai multu grâu, secara si cucuruzu“.

In urmarea concursului esmisu prin directoratulu despartimentului la amintitulu premiu au intratu patru

operate. Censurarea acestora s'a concediutu unei comisiuni, care in adunarea generala tinuta la 9. Augustu, 1883 in Tasnadu substernendu-si referat'a s'au luatú decisiunile coprinse in alu VIII. punctu din processulu verbulu alu acelei adunari, precum urméza:

Presidiulu provóca pre dlu Andreiu Cosma, referentulu comisiunei esmisa pentru censurarea operateloru incurse la premiulu de 6 galbeni imperiali, ca sè-si dea raportulu. Referentulu dandu cetire raportului seu aduce la cunoscintia adunarii generale, ca au incursu 4 disertatiuni bine lucrate, intre cari inse parte pentru originalitatea sa, parte pentru principiile practice deservitorie de cinosura intru conducerea unei economii rationabile si rentabile, s'a aflatu de cea mai demna a fi premiata disertatiunea cu motto: „Ora et labora“. Desfacèndu-se pliculu s'a aflatu, cà autorulu acelei disertatiuni e Georgiu Popu, proprietariu in Basesci. La ce presidiulu in faci'a adunarei a predatu autorului premiulu de 6 galbeni prelanga espresiunea multiumitei calduróse, cà esperienti'a sa castigata pre terenulu economiei a predat'o natiunei ca unu mijlocu spre promovarea economiei nóstre nationali si spre imbunatatirea sortii materiale a poporului romanu.

Autorulu premiatu si aplaudatu prin adunare dandu multiumita pentru distinctiunea-i facuta si totodata voindu a dá dovéda, cà nu interesulu materialu, ci promovarea culturai agronomice in sinulu poporului nostru l'a indemnatu spre lucrare, din premiu 4 galbeni a reintorsu despartimentului cu dorinti'a espresa, ca pre viitoru sumuliti'a asta de nou se servésca de bacea unui asemenea premiu; éra 1 galbenu retinèndu-si pentru sine, ca unu suveniru placutu, cel'alaltu l'a donatu decopiatorului disertatiunei, carea din nobilulu indemnu alu disertantului a devenitu in proprietatea despartimentului.

Presidiulu din nou multiumindu donatorului marimosu pentru ofertulu pretiuitu, s'a decisu, cà disertatiunea premiata se se tiparésca pre specele despartimentului.

tului si vendindu-se intre poporu cu pretiu moderatu, din venitul aceleia se formeze basea unui fondu pentru premiarea disertatiunilor apartinende economiei nationali.

La dorinti'a adunarei generale la 5 ore p. m. s'a cetitu' disertatiunea si cu ingrigirea punerei sub tiparu s'a insarcinatu Andreiu Cosma.

„*Dii, laboribus omnia vendunt*“. (Zei pentru munca labore — toate vendu) diceau strabunii nostri pagani, — „*Ora et labora*“ (roga-te si lucra) dicemu asta-df noi crestinii.

Vietuimu in timpulu, candu pre campulu sciintieloru si alu economiei omenimea indeplinesce fapte multe si maretie.

Pentru a putea face astea, omenii se insoiescu in reuniuni, in Associatiuni, ca asia, ce nu pote face unulu singuru, se pota face si indeplini mai multi cu puteri unite.

Noi romanii dincóce de Carpati pentru inaintarea si ajutorarea neamului nostru inca ne-amu intrunitu in „Associatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“.

Corporatiunea asta cu puterile sale modeste a facutu pana acum forte multu pentru scopulu primu, adeca pentru „literatur'a romana“ venindu tinerilor talentati cu ajutorulu seu materialu si moralu; cu disertatiuni in toate ramurile scientiei si mai vertosu cu foi'a s'a „Transilvani'a“ redactata cu mare zelu si rare cunoscintie de preameritatulu nostru nestore Georgie Baritiu, unulu dintre fundatorii principali ai Associatiunei si ai literaturii nostre filologice, istorice si publico-politice.

Associatiunea in anii din urma cu asemine zelu s'a apucatu a realisa si partea a doua a programei sale, adeca „cultur'a poporului romanu“ cu ajutoarele sale date invetiaceilor la deosebite industrii si meserii, apoi cu ajutorarea tinerilor, cari invatia preparandi'a si agromi'a.

A mai remasu ca consecintia naturala a faptelor sale de pana acum a invetiá si cultivá si pe grosulu poporulu, pe marea maioritate a natiunei romane in modu practiculu pentru a putea indeplini cu mai bunu sporu si rezultatu ocupatiunile de capetenie dilnice ale sale.

Ast'a tinta a avutu si adunarea generala a despartimentului XI. alu „Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ tinuta inainte cu 3 ani in Basesci, candu din ofertele benevole ale membriloru sei generosi a hotaritu a se da unu premiu de 6 galbeni pentru scrierea unei disertatiuni, care se invetie pe plugariulu romanu: „Cum se-si lucre pamentulu seu, ca se pota produce si castigá mai multu si mai bunu grau curatu, secara si cucuruzu“.

Ca se putemu corespunde scopulu este de lipsa inainte de toate a constata, ca pe ce pamentu porta economi'a sa romanulu?

Pentru-ca economi'a buna trebuie se fie acomodata pamentului, glebei, pe care se eserceza. Alt'a este economi'a pe pamentu dela natura bunu, grasu, in lunci si alt'a pe pamentu slabu, secu, la coste si la dealuri.

Precum scimu, romanii in maioritatea loru sunt asiediati cu pucina exceptiune pe locurile cele mai slabe ale patriei. Eu sum dar' de aceea convingere, ca chie-marea disertatiunei presente este de a se ocupa de un'a economie purtata intre conditiunile marei maioritati a plugariloru romani; adeca este vorba de un'a economie pe unu pamentu, pe care si unde mama graului, a cucuruzului si a secarei bune este gunoiulu.

Standu lucrulu asia, eu inainte de toate voi tracta despre modulu:

1. A produce gunoiu catu se pote mai multu si catu se pote mai bunu;

2-a, despre manipularea si conservarea gunoiului;

3-a, despre gunoitulu pamentului; si nu mai apoi a

4-a, despre cultivarea pamentului, aretandu pracs'a si datin'a plugariloru nostri de astadi, indreptandu-o de o parte si recomandandu-o de alta parte dupa cum o judecu de a fi buna sau rea.

Nu tinu de chiamarea disertatiunei acesteia a clasificá gunoiulu in amenunte chemice, constatezu inse, ca celu mai bunu si mai puternicu gunoiu este celu mestecatulu, deci acum la inceputu de locu nu potu recomanda cu destula caldura, dupa esperienti'a mea propria de mai multi ani, ca economulu se se nisuiasca a-si coaduna gunoiulu dela toate animalele sale, vite cornute, oi, cai, porci, galitie (ore), apoi escrementele omenesci, cenusi'a, scorti'a, scortie merunte, pravu de frezu, totu felulu de putrediuni de plante in un'a sau mai multe gramezi asiediate pe locu cam umedu, inse nu unde se-lu spele ap'a superflua din jurulu aceleia. Va face apoi forte bine, daca gramad'a asta, ca se se mestece gunoiulu catu se pote mai bine o va mai intorce de cate-va ori, inse numai pe timpu ploiosu, ca asia amoniile, adeca partile cele mai bune ale gunoiului se nu evaporaze, se nu se pierdia.

Dupa impartirea ast'a asia in generalu, vinu a raspunde la cele 3 puncte propuse de a se resolvi despre gunoiu, si anume:

1. A produce gunoiu catu se pote mai multu si catu se pote mai bunu.

Ca se poti produce gunoiu multu si bunu, trebuie se posiedi vite si apoi pentru vite nutretiu catu de multu si bunu.

Aci se ivesce intrebara, ca cate vite si catu nutretiu se avemu?

Disertatiunea acesta este menita mai virtosu pentru poporu, pentru economulu de rendu. Asia eu voi lua d. e. una economie de mijlocu, o sesiune de 30 jugere, din cari 18 jugere se fie aratoru, 5 sau 6 jugere gra-

dina, pomarie, rîtu-fenatiu, ér 6 jugere vie, padure si pasiune.

Pentru a fi instruata o economie asemenea, sunt de lipsa celu puçinu 2 boi de jugu, 2 vaci, 4 vitiei, 10 oi, dupa impregiurari càti-va porci; sau unde se lucra pamentulu mai usioru si mai este ceva càstigu si cu ca-rausi'a, va face bine economulu, daca in loculu boileru, sau si mai bine, daca i va fi cu putintia pre lãnga boi, va tîné inca 3—4 cai de hamu; asia cam 10 vite si 10 oi.

Pentru intertenti'a acestora pre lãnga panusi, ve-siji, dulgheni mici si mari, pléva, turmata, paie de ovesu si de grãu, tóte bine conservate, va avé nutretiu destulu avèndu 20—25 care de fènu si otava, carulu calculatu cu 3 mm., sau precum este poporulu indatinatu a calculá totu carulu din 2 vici adeca 2 stãngeni cubici, apoi paie de secara càtu de multe pentru asternutu.

Avèndu economulu cantitatea de vite si de nutre-mentu indigetatu mai susu, va fi in stare a-si nutri vitele bine, si cu o manipulare buna a produce gunoiulu de lipsa pentru economi'a sa.

Ací incape la economii nostri càtu de multa inveni-tura si inca insoçita si cu ceva mustrare.

N'am lipsa se intru in boiat'a economului, cá se-lu potu judecá, óre nutresce-si elu si manipuléza vitele sale bine sau ba? Mi-e de ajunsu a-i vedé vitele, se-i potu dá clasificatiunea meritata.

Cãndu mi se infatiosiéza serman'a vita plina, lipita de gunoiu pãna la grumazu, potu se dicu, cà stapanulu ei de si o nutresce bine, dara nu o grigesce, nu o manipuléza cum se cade, nu tîne curatieni'a de lipsa, nu scie, cà gunoiulu lipitu pe vit'a sa ar avé locu pe gramad'a de gunoiu mestecatu cu paie. Apoi ce-i mai reu, necuratieni'a asta a vitelorù, multi economi o tînu de ceva lucru bunu si frumosu.

Daca intri in curtea loru, acolo la cei mai multi de abie poti strabate de totu felulu de gunoie impras-ciate prin ploi si ninsori spalate de tóta unsórea loru.

Mai privesce in juru si vei vedea, cum cei mai multi economi, udulu vitelorù din boiata si zam'a gunoiului din curte le conducù prin canale la vale si la siantiurile drumurilor; nu sciu sermanii, cà udulu vitelorù si zam'a gunoiului este sangele datorator de viétia a pamentului celui storsu din tóte puterile!

Intra dupa aste in boiata. Acolo vei aflá necura-tieni'a cea mai mare, si pre lãnga aceea sub vite unu podù de lemnu de sub care fuge udulu vitelorù si se pierdè in vali si siantiuri.

Aceloru economi, cari isi manipuléza vitele astfelu, le punu întrebarea: óre boii si vacile loru, cându sunt libere, nelegate, óre vediutau ei vreo-odata, cá acele se se culce in gunoiu sau pe podu pre scãnduri. N'au luatù ei sama, cà vitele cërca locu, pamentu curatu, unde se se odihnésca?

Se fie numai cu luare aminte in boietile loru, cându remanu vitele mai lungu legate si vor vedea, cum acelea se culca unde e mai curatu loculu, de a lungulu ieslei.

La tóte vitele dela natura le place curetieni'a; eco-nomulu harnicu deci are datorintia, cá se nu o faca róba pe serman'a vita ingropandu-o in noroiu si in gu-noiu, ci se-i dea curatieni'a precum o poftesce firea si sanatatea ei.

Aflãndu si judecãndu eu de rea si daunósa la cei mai multi economi boiat'a si manipularea vitelorù, cari sunt totu atâtea masine de a produce gunoiu, de sine urméza, se impartasiescu vederile mele despre mai bun'a si mai corespundietórea manipulare a vitelorù.

Despre asta voi tractá pe scurtu si numai incãtu privesce producerea gunoiului.

Cunoscù starea misera a economului romanu, storsu prin nenumeratele dari de totu felulu din tóte puterile sale materiale; asia nu pretindu dela densulu lucruri mari, ci aflãndu-ne intre neajunsele sale, îi sfatuiescu numai se-si coréga gresielile de manipulare, si adeca:

a) Boiat'a, ce de nou o face, trebuie asediata in curte pe unu locu mai ridicatu, scutitu de apele din juru; la casu cându nu dispune economulu de atare locu ri-dicatu cu umplatura de pamentu, sau in casulu celu mai reu, conduca apele dela boiata prin canale;

b) in boiata, afara de iesle si afara de ambitulu dintre vite, se fie locu pentru fiesce-care vita barem de 6 urme patrate; inaltimea boiatei se fie barem de 8—9 urme; usile cam de 6—7 urme inalte si 4—5 urme de largi, se fie prevediuta cu ferestile necesare spre a conduce destula lumina, si de a se putea ventilá de ajunsu.

Ieslea, fiindu vasulu din care se nutresce vit'a, cá se se póta tîné càtu de curata; se se faca din scãnduri ridicata dela pamentu incai de o urma, nu, cá in cele mai multe locuri, josu pe pamentu, pline de mucezéla, de putrejuni si de multe ori de gunoiu; bá une-ori e asia de josu, de se trage udulu vitelorù sub dens'a.

c) Trebuie cassatu podulu, poditur'a de desubtu din boiata si inlocuita cu umplatura de pamentu, incãtu se póte cu agiagu, lutu (argila) batucitu, cà acela de o parte corespunde naturei vitei, de a vietui pre pamentu, de alta parte nu inghite, nu se pierde gunoiulu si mai ver-tosu udulu celu pretiosu pentru gunoiulu bunu, ci elu se sbé, se sugè in asternutulu vitelorù si se face apoi celu mai bunu gunoiu.

Daca a indeplinitu economulu conditiunile aste, atunci mai are:

d) se-si nutrésca vitele cum se póte de bine;

e) se astérna patu din paie de secara, ogringi, — nutretiu lasatu de vite — apoi in lips'a paielorù frunze de totu felulu de arbori, in aceea cantitate cá asternutulu, se fie de ajunsu a sbé partile fluide ale gu-noiului, si udulu vitelorù, asia cá vit'a se nu fie guno-iósa, ci curata din crescetù pãna in talpi.

Economulu urmându aceste sfaturi voru avé vite frumóse, sanetóse si va produce gunoiu multu si bunu.

Se intielege, cà aceste sfaturi sunt pentru timpulu, càndu vitele se nutrescu in boiata la iesle.

In timpu de véra, càndu vitele àmbra la pasciune, pentru acei economi, cari au pastoru propriu, recomandú cà vitele pe nópte se le asiedie in apropierea pasciunei pe unu pamentu carele voiesce a-lu ingunoiá, daca dispune de paie intr'unu ocolu unde asternendu potu càstigá gunoiu multu si bunu. La casu, càndu n'are paie, e fórté bine in timpu fára plóie a culcá vitele pe ogoru, éra fiindu timpulu ploiosu pe pamentu nearatu.

Economii mai mici cu vite mai puçine, cari se grigescu prin pastoru comunu, si cari umbla sér'a acasa, inca se astérna paie in ocolulu viteloru, si apoi màcar odata la septemana, coadune gunoiulu in gramedi cá se nu-lu spele ploile si se nu-lu slabésca arsi't'a sórelui.

2. Despre manipularea si conservarea gunoiului.

Plugarulu harnicu este datoru a observá preste totu anulu si in tóte dilele devis'a santa: „*Ora et labora*“ „Rógate si lucra.“

In timpu de érna càndu vitele sunt pe iesle si càndu nu-lu imbulzescu lucrurile de càmpu, va intrebuintiá fórté bine timpulu, daca gunoiulu de sub vite totu a dóua di, de sub oi in luna un'a data, scotindu-lu, càndu numai va fi drumu umblaveru, se-lu pórté pe pamentulu, care si-a propusu a-lu ingunoiá, si acolo punèndu-lu in gramada mestecatu, cum s'a disu mai susu, cu alte gunóie de porci, galitie, cenusie scl. si intorcandu-lu mestecandu-lu in timpu de plóie si cu ninsóre, pe primavara va avé gunoiu gata, coptu de jumetate, in calitatea càndu e mai folosiveru, mai priinciosu, de aci apoi fórté usioru ilu póte purtá si asterne pe pamentu.

Si estu modu a castigatu dóue lucruri fórté pretióse adeca timpu, pentru-cà nu va fi silitu vér'a, càndu si asia are multu lucru, in economie, a purtá gunoiu si nu va fi si elu si vitele retínute dela altu lucru urgentu, apoi va càstigá partile fluide, unsórea gunoiului, cari spre folosulu seu le va sbé pamentulu si nu le voru spalá apele.

Gunoiulu asiediatu in gramedi, in casu, càndu economulu voiesce a-lu folosí pe ogoru, este bine a-lu acoperí cu o patura de pamentu care inse se nu fie mai grósa cá de 10—15 cm. pentru-cá se nu evaporeze partile cele mai bune din elu.

3. Gunoitulu pamentului.

In modulu, cum se se gunoeze pamentulu, atátu scriitorii, càtu si economii practici, sunt de diferite pareri.

Unii dicu, cà gunoiulu trebuie pusu pe pamentu in starea càndu acela s'a prefacutu in huma, adeca càndu s'a rescoptu, altii recomanda a-lu duce de sub vite si a-lu imprastia in starea cruda.

Este impracticabila si un'a si alt'a parere; punerea in praesa, inse atàrna dela impregiurarile economiei si mai virtosu dela gleb'a pamentului, pe care voimu a intrebuintiá gunoiulu, apoi si dela plantele, ce voimu se le semenamu in acelu pamentu.

Pe pamentu mai legatu, adeca argilosu se póte intrebuintiá gunoiu trecutu in starea rescópta, dar nici la unu casu nu va fi bine a pune pe asemenea gleba gunoiu cruda cu scopu, cá acela aràndu-se in acelu anu se rodésca.

Pe pamentulu nasiposu, uscaciosu inse este bine a folosí gunoiulu si in starea cruda, din cauza mai virtosu, cà gunoiulu, cum dice poporulu, verde este bunu a tiné umediél'a si pamentulu nasiposu are trebuintia de multa umediéla.

Eu inse tinu, cà si aci dreptatea este la mijlocu.

Am aflatu, cà gunoiulu in starea putreda, coptu de jumetate, este mai puternicu, este mai priinciosu pentru tóte plantele, si se póte folosí cu succesu mai bunu pe totu felulu de pamentu.

Dupa aceste spuse in generalu, se intramu in specialu, se vedemu dar cum trebuie ingunoitu pamentulu?

Intrebarea acésta, cá se fie bine resolvita, trebuie se o impartimu in trei puncte:

1. Ingunoitu sub samenatura de cucuruzu.
2. Ingunoitu sub samenatura de gràu si secara.

Sub samenatur'a de cucuruzu ingunoitulu, daca dispune economulu de gunoiu destulu, trebuie si póte se fie grasu, asia cá agrulu mái virtosu pamentulu argilosu, legatu se fie peste totu acoperitu de unu policaru, cá astfelu se fie asigurate barem 3—4 roduri, la totu casulu inse se fie destulu de grasu pamentulu pentru a produce dupa cucuruzu, gràu sau secara.

Pamentulu fiindu pe siesu si scutitu de spalatacitulu apelor, economulu càstiga timpu, daca va imprastia gunoiulu pe pamentu inca érn'a; dar avendu pamentu pe dealu sau pre cóste, se lase gunoiulu in gramedi pàna inainte ce s'ar apucá de aratu sub samentia, càndu imprastiindu-se cu plugulu se intórce si se mesteca in pamentu si asia este scutitu de spalatalu ploiloru.

Spre ingunoirea unui pamentu de unu jugeru (pogonu) catastralu se poftescu la locuri mai aridicate dela 60—80 de care de gunoiu, cum se potu vecturá (duce) cu 2 boi.

Mai este unu modu de gunoiu pentru economii seraci, cari la unu jugeru de pamentu nu dispunu decàtu de 3—6 care de gunoiu, inse despre acésta voiu tractá mai la vale, unde va fi vorb'a despre seditu, sementulu cucuruzulu.

3. Gunoitulu sub sementia de grau sau de secara inca este practisatu in diferite moduri.

Unii economi practici, cum sunt germanii, sasii sau svabii din vecinatatea nóstra, mai alesu pre pamentulu albu, arinosu, mestecatu cu nasipu si argila, imprastie

gunoiulu înainte de ogoritu, in starea cruda, de multe ori fórte paiosu, care apoi arându-se pamentulu de trei ori, se mesteca si putrediesce destulu pâna la timpulu semenatului.

Alti economi ara ogorulu si apoi pórtá si imprastia gunoiu putredu, si cá se-lu póta amestecá in pamentu câtu de bine, flu grapa crucisiu si curmezisiu.

Ambele moduri de ingunoitu sunt recomandabile. Economulu póte face dupa impregiurarile sale, si dupa cum i vine mai indemana.

Gunoitulu sub sementia de grâu si mai virtosu de secara, trebue se fie cam pe jumetate din gunoiulu sub cucuruzu, cá la din contra, mai virtosu in timpu normalu, grâulu si secar'a, fiindu prea grase, voru cadé înainte de infloritu, cându apoi nu voru aduce ród'a asteptata.

Mai sunt apoi moduri de ingunoitu prin culcatulu viteloru pe ogoru, inse acestu modu de ingunoitu e bunu numai in timpu, cându ogorulu este uscatu si nu tinosu, asemenea se potu ingunoí prin culcatulu viteloru, fiindu cu grigia, nu cumva oile chiar si pe celu mai slabu pamentu se stea mai multu decâtu dóue nopti la unu locu, cáci gunoiulu de óie in anulu primu fiindu prea tare, la casu daca se lasa mai multu, cade grâulu si economulu secera numai paie. Economii, cari gunoéza prin culcatulu oiloru pamentulu de cucuruzu lucra fórte cu sfatu; le recomandu inse, cá se scutéscá puterea gunoiului de evaporare; se se nisúiescá a face asternutu de paie, barem câtu de subtire, si apoi cá se-lu scape gunoiulu de arsiti'a sórelui din cându in cându se-lu are ogorulu de cucuruzu pe anulu viitoru.

Indeplinindu economulu conditiunile espuse pâna aci vine la rendulu seu, se-lu sfatuimu:

1. Cum se-si impartiescá si se clasifice pamentulu?
2. Cum se-lu lucre?
3. Cum si cându se-lu samene si cu ce soi de samentia?
4. Cându si cum se coadune ród'a, cum se o manipuleze si conserveze si eventualu cându si cum s'o venda, cá pe lângá sustinerea vietiei sale se-si câstige si banii.

1. Cum se-si impartiescá si se classifice economulu pamentulu.

Sub impartirea pamentului se intielege sistemulu si modulu care-lu practiséza economulu, in agonisirea si folosirea pamentului.

Celu mai primitivu modu de economie este cându locuitorii unei comune tínu sub folosu continuu hotarului intregu si apoi fie-care samena in pamentulu seu precum flu taie capulu. Asia tóta economi'a devine unu chaos, ici vedi grân, colea cucuruzu, apoi in vecini vite la pasiune prevaricandu dintr'o semenatura intr'alt'a. Mai

vedi secara, apoi ovesu, tóte parte risipite de vitele, cari se pascu in juru si pe lângá asta in pamentu, si altcum reu cultivatu vegetandu tóte semenaturile.

Atare economisare este lipsita de tóta ratiunea, este cea mai rea, cea mai condannabila, se póte dice cá e economie nomada.

Vine apoi impartirea otarului in dóue calcaturi, asia cá in prima calcatura se afla tóte semenaturile de tótna si de primavéra si in a dóua calcatura este ogoru si pasciunea pentru vite.

Nici acestu sistemulu nu e corespundietoru; se póte lua inse de o inaintare din starea primitiva cátra unu sistemulu mai bunu, usuatu de popórele mai culte si mai inaintate in economi'a rationabila, intielegu economi'a in trei calcaturi.

Intru adeveru intre jurstarile economiloru de mijlocu, cu posesiune pâna la 100 jugere catastrale nu afu mai de recomandat decâtu economi'a in trei calcaturi, respective in cinci calcaturi, si anume pentru agonisitulu cu plugulu, calcatur'a separata de ogoru, depamenturi de tótna si de semenaturi de primavéra apoi calcatur'a separata de rituri si fenatie, si unde numai se póte, este nepretiuivera un'a calcatura a cincea pentru pasciune.

Cu tóte, cá nu se tine strinsu de cerculu acestei disertatiuni, nu potu intrelasá se nu atragu atentiunea acelora, cari sunt chiepati a ingrigi de interesele bine pricepute ale poporului si sunt mai aprópe de elu, adeca proprietarii romani, advocati scl., mai virtosu a onrabilei preotimi la impregiurarea aceea, mai preste tóta tier'a facendu-se cá comasarile in timpulu de acum cu voi'a sau fara voi'a nóstra, cu ocasiunea comasarei voru face mari servitii, voru binemeritá de patrie si de natiune, daca isi voru dá tóta silinti'a a regulá proprietatea tieraniloru in cele cinci calcaturi numite mai susu.

Sciu câtu de greu este a capacítá pre poporulu a-si stramutá datinele sale mostenite dela mosi si stramosi. Asta inse pe cei luminati se nu-i confunde de locu, ci in consciinti'a loru curata, cá sciu si voiescu a face bine poporului, se duca indeplinire planurile loru; cáci nu voru trece 2—3 ani si chiar poporulu, care mai 'nainte se legá mortisiu de sistemulu vechiu, sau de celu cu dóue calcaturi, aflându rezultatele bune ale economiei, cari urméza dupa o impartire rationabila a hotarului va fi celu mai multiamitoru.

Asi putea aduce in asta privintia esemple din nemijlocita mea apropiere, unde s'a regulatu hotarele in timpii mai noi, cum e de multiamitu plugarulu cându esperiéza, cá-si póte lucrá pamentulu seu la timpu potrivitu, si nu e silitu a asteptá cu semenatulu grâului pâna se scóte ciurd'a din calcatur'a ogorului, care este si pasciune totodata. Cându se convinge, cá grâulu lui semenatu in calcatur'a respectiva, stá neatinsu, necalcatu de vitele vecinului, si apoi cându afla la secere rezultatulu muncei sale imbucuratoru in ródá indoita si

intreita, si cându esperiéza căe ste scutitu de alte multe incomodari si prevaricari.

La clasificarea pamentului economulu se fie cu bagare de sama la natur'a pamentului si a plantelor, si anume se scie că:

a) grăului curatu si cucuruzului i priesce pamentulu negru, pamentulu mai legatu;

b) seçar'a iubesc pamentulu mai usioru arenosu;

c) se scie, că pamentulu albu — pamentu de padure — de care possu mai multu economii romani, ingunoitu in mesura de ajunsu si lucratu bine este aptu a produce in timpu normalu totu felulu de grâne;

d) pamentulu care mai virtosu in timpu de érna este espusu esundariloru, se nu-lu forseze folosindu-lu cu semenatur'a de tómnă, ci se-lu cultiveze mai virtosu cu cucuruzu si că se-i dea si ceva odichna din cându in cându la 3—4 ani se-lu samene cu orzu si tot-deodata cu trifoiu, sau cu mazerichia-burtacu.

Cu unu cuventu, economulu se observeze de regula generala a pune in pamentulu seu sementi'a care convine mai bine cu natur'a pamentului.

2. Cum se se lucre pamentulu.

Amu disu la inceputu, că ântaia mama a grâneloru este gunoiulu, acum mai dicu, că mam'a a dóua a acelor'a este lucrulu bunu.

Pamentulu produce care dupa natur'a lui totu felulu de plante. Omulu are chiemarea, că productiunea pamentului cu munc'a sa rationabila se o indrepteze se o acomodeze scopuriloru sale; va se dica are se stîrpésca plantele selbatece si se pregatésca pamentulu pentru a fi aptu a-i produce plantele, de care are lipsa. Asia va ajunge economulu daca:

a) înainte de tóte își va curatí pamentulu de spini si de acele plante si radacini care-lu impedece de a-lu ará. Aratur'a buna e bas'a principala a toturoru lucruriloru in economie;

b) scopulu principalu alu aratului este a stîrpí plantele selbatice din pamentu, a-lu descompune in pârtilé sale chemice, că asia plantele cari le va semená economulu in locul celoru selbatice, se nu fie impedece in desvoltarea loru, si descompunendu-se pamentulu acela se-si gasésca in elu nutrementulu necesaru.

Prin urmare pamentulu nu este ertatu a-lu ará cându este umedu, căci atunci brezdele grele de umediéla se turtescu un'a pe alt'a, ci cu deosebire pamentulu legatu trebuie a se ará cându e ceva-si mai uscatu decâtu umedu, in brezde mai ânguste de un'a urma, că asia se-lu patrunda radiele sórelui, se se póta mantîné câtu de bine, că apoi radacinile plantelor selbatice se nu fie de impedece pentru semenatura spre a-si gasi nutrementulu de lipsa ce se afla in pamentu.

Adeca pamentulu mai virtosu sub grâne spicóse este a se ará asia si de atâtea ori, pâna ce se descompune de totu.

Germanii, cari in tóte lucrurile si asia si in economi'a loru sunt cei mai practici, cei mai sirguinciosi, adese ori ara pamentulu sub grâu si secara si de 4—5 ori; incependu a-lu ogorí inca in tómn'a anului precedentu.

Că se-si póta economulu agonisí agrii sei bine si cu sporiu, are lipsa de uneltele cele mai bune si mai cu scopu in economi'a sa, pentru-că lucru bunu fara instrumente bune si perfectionate, nu se póte face; asia afflu de bine a recomandá economiloru că înainte de tóte se nisuiésca a-si cástigá instrumente economice bune, precum sunt mai virtosu plugurile de feru si grapile in colti de feru scl.

Este adeveratu că grăulu si seçar'a, in timpu de érna schimbaciósa, aci cu geru, aci cu ploii, sunt mai bine scutite in pamentu lucratu cam bulgarosu in pamentulu celu negru si argilosu, unde bulgarii se descompunu prin geru, dar asta nu póte fi regula generala si numai esceptiune.

Lucrulu grăului si a secarei se termina cu sementatulu, cu tóte aste e de lipsa că indata dupa sementatu sè se taie rezóre pentru a conduce ap'a superflua de pe holde.

Va face bine economulu daca tómn'a dupa sementatu numai decâtu cu travalicu (sulu de lemnu) va apesá câtu de greu semenatur'a, totu asia va face si primavér'a fiindu pamentulu ridicatu prin geru, inse se fie cu luare aminte că cându face asta pamentulu se fia uscatu. Mai este de lipsa in casu daca semenatur'a este buruienósa a se pleví cu sirguintia.

Cucuruzulu dupa sementatu mai trebuie sapatu adeca curatitu de plantele straine. Cucuruzulu se sapa de regula de dóue ori, dar si de trei ori cându semenatur'a este cu multu gozu, si anume sapatulu d'antaiu își ia inceputulu, cându firulu de cucuruzu are 4 celu multu 5 frunze. Firele de cucuruzu se fie bine curatite de gozu si deschise din pamentu căci numai asia se va puté intarí la radacina prin puterea radielorú sórelui. Dupa sapatulu ântaiu la 2 sau 3 septemani plant'a cucuruzului trebuie umpluta in juru cu pamentu, că se-si póta desvoltá radacinile, si mai virtosu in timpu prea caldurosu si cu seceta se póta conservá umediéla trebuinciósa la desvoltare.

Acum se respundemu la a treia intrebare.

3. Cum si cându se semene economulu si cu ce felu de sementia.

Economii bestrani tineau de axioma a semená grăulu si seçar'a 2 septemani dupa St. Mihaiu; despre cucuruzu tineau, că e bine a semená 2 septemani dupa St. Georgiu. Inse nici o regula nu este fara esceptiune; asia eu am esperiatu, că grăulu si seçar'a e bine a se semená intre St. Maria si a terminá pe la St. Mihaiu; la cucuruzu se póte sustiné datin'a vechie.

Se mai amintescu inca un'a regula vechie, care dice: „tómn'a e de sementatu in pulvere, primavér'a in pamentu udu dara nu tinosu.“

Grânele folosite de sementia se fia bine cópte, perfecte, desvoltate, si bine curatite. Va face economulu fórte cu scopu, daca va luá de semenatu mai virtosu la gràu curatu — gràu din anulu trecut bine conservatu. — Si cându n'ar avea gràu vechiu, atunci folosindu sementia nóua, pentru-cá se fie asiguratu in contra taciunelui, trebue inmorata — patialita — luandu la 20 litre gràu 1 litra apa, 1 decagr. piétra mierie si 1 decagr. sare. Cu fluidulu acesta se inmoreza gràulu in spre dio'a semenaturei. La inmoratu se grigimu, cá gràulu se se mestece bine, cá fie-care grauntiu sè se ude; dar totusi la semenatu se nu fie udu, ci sbicitu.

Economulu din poporu, care nu dispune nici de pamentu nici de spese pentru a face experimentari, se folosésca seménti'a aclimatisata in tînutulu, unde pórtá economie. Prin asta nu dicu nici-odata cá vediendu economulu micu in jurulu seu soiú mai bunu de gràu, se-cara, ori de cucuruzu, se nu se nisuiésca a-si càstigá si densulu de acelasi soiú. Dar se nu patiésca cum s'a intemplatú mai de curendu, cându multi economi vediendu cucuruzulu cincantinu rosiu si frumosu au inceputu a-lu parasí spre cea mai mare paguba. E dreptu, cá acestu soiú de cucuruzu e frumosu, greu si satiosu, cu sporiú, dar poftesce pamentu grasu cá celu de lângá Muresiu, Tis'a si Dunarea de josu. Economii nostri se nu parasésca soiulu loru celu bunu asia numitu „Oarzinu“, care se multiamesce si cu pamentu mai slabu si se cóce mai curendu cá si tóte alte soiuri, pâna cându Cincantinulu in pamentu mai slabu nici produce nici se cóce perfectu.

Fiind vorba de cultivatulu cucuruzului trebue se dau indrumare in asta privintia, dupa cum promisesem, unde s'a vorbitu despre gunoitulu pamentului si acelora economi mai seraci cari au guñoiu puçinu si voiescu a produce cucuruzu in pamentu mai slabu.

Aceia economi se-si are si grape pamentulu si dupa aceea se şadésca seméntia in departare de câte 2 urme, punèndu in totu loculu, in fie-care cuibu cam $\frac{1}{2}$ Kgr. gunoiu. Mijlóce mici firesce producu resultatu micu, totusi estu-modu ísi póte asigurá óre-care róda si economulu mai seracu.

4. Cum si cându se se coadune ród'a, cum se se manipuleze, cum se se conserveze si eventualu, cum se se o vènda.

Incátu convine cu mersulu timpului tóte grânele trebue coadunate, cându ele au devenitu perfectu cópte.

Gràulu si secar'a se se secere sau se se cosésca cându grauntiu este numai asia de tiepenitu incátu se-lu póta despíca intre degete, cu atátu va fi mai greu si va continé mai multu nutrementu. Grânele spicóse dupa ce câte-va dile standu in cruci sau in clai sau sventatu bine, se punu in stoguri sau in siredi si apoi in timpu acomodatú se imbratescu cu imblacii, se calca cu cai sau se triera. Atátu cu privire la perfectiunea

lucrului, câtu si mai virtosu la càstigarea timpului, e bine a indepliní trieratulu cu masin'a de vapóre.

Cucuruzulu, daca timpulu de tótna e bunu, fara ploi trebue lasatu pâna se cóce si se intaresce grauntele câtu de bine.

Va fi inse cu scopu a coaduná cucuruzulu inainte de ce ar intrá ploile de tótna.

Coadunandu si trierandu gràulu, in stare uscata va fi usioru a-lu conservá in granaru sau in podu si va fi usioru a-lu sventá.

Gràulu si secar'a puse in gamedí este de lipsa in tóta lun'a incaí un'a data a-lu întórce, a-lu mestecá. Este si mai bine a-lu ventilá prin ciuru sau prin móra de venturatu.

Cucuruzulu culesu si desfacutu din panusie trebue alesu, adeca separatu celu mai slabu si necoptu de celr bunu se se asiedie in cosiuri, cotarci lungi si inalte dupa trebuintia. Cotarcile inse se nu fie mai late de trei urme.

Mai am se sfatuiescu pe economi cum si cându se-si vènda bucatele superflue?

In timpii nostri prin legatur'a calei ferate, devenindu tóta lumea asia dicèndu unu satu mare, grânele dupa secerisiu cu câtu ajungu mai iute in piatia cu atátu se platescu mai bine, pâna cându adeca n'au sositu inca grânele din Americ'a pe cale lunga de mare si din Rusi'a unde e secerisiulu cu 2—3 septemani mai târdiu ca la noi.

Trebue se o fi esperiatu fiesce-care economu, cá pretiurile grâneloru dupa secerisiu mai târdiu nu cá se se urce ci de regula scadu, daca se intempla ceva ne-asteptatu.

Cucuruzulu inse e bine si e usioru de a se conservá pâna cându i vine pretiulu cam de obicei in lunele Maiu si Iuniu sau la 3—4 ani.

Aceste sunt vederile mele despre afacerile si datoriintiele unuia economu de mijlocu.

Recunoscú cá materialulu susceptu in disertatiunea asta ar fi meritatu desbatere mai ampla, mai detaiata, inse n'am trecutú cu vederea cá continutulu ei este meritú pentru poporulu de rèndu, pentru miculu economu.

Sunt convinsu, cá daca economulu romanu va nisuf a indepliní conditiunile si sfaturile coprinse in acestu opsioru si bunulu Dumnedieu va binecuventa munc'a lui; va fi in stare a produce si a avea gràu, secaru si cucuruzu multu si bunu.

Ér' eu daca cu aceste impartasiri modeste, mi-ar succede a innaintá scopulu propusu, cá omu, careia-mi zace la inima mai pe susu de tóte, bunastarea si ferirea neamului meu, voiu fi satisfacutu.

Ortografi'a academiei dupa trei ani de proba.

În Nr. 5 & 6 ai „Transilvaniei“ din a. c. vedeamu care este opiniunea diariului bisericescu „Ortodoxulu“ organu alu primatului bisericeii ortodoxe din Romani'a despre ortografi'a care ar fi a se adopta în traducțiunea și tipărirea din nou a cărților bisericesci; aflăramu totu odata din aceleasi împartasiri, până la ce mesura nu se observa în Romani'a ortografi'a votata și recomandata de către Academia și până unde au ajunsu acolo anarchi'a în trens'a, sau cum se esprime „Ortodoxulu“ ortografi'a de strade.

În 6/18 Martiu a. c. se deschise sesiunea generala a Academiei pe timpul de 25 zile despte în statutele și regulamentele sale. Nu scimu dacă academi'a va avea timpu că să se mai ocupe și de ortografi'a; ceea ce scimu căci vedemu este, că regulile recomandate provisoriu de către academia nu se observa nici chiaru de către toti aceia cari le votasera, era în cătu pentru alti multi carturari, se pare că le-au și datu uitarei indata din anulu 1881 ori că nici nu le-au vediu cu ochii. Nu întielegemu aici pe acei literari cari le combatusera din capulu locului, dacă nu preste totu, incai în unele părți ale sale; ci întielegemu pe toti adversarii pronunțati ai ortografiei etimologice stricte și pe toti aceia cari au strigatu cu ani întregi, că se li se dea regule cătu mai puține, și apoi provocandu-se mereu la poporu pretindeau facilitarea lecturii și a scrierei pentru densulu. Mare mila de poporu!

Ortografi'a recomandata de academia e coprinsa în regule foarte puține, cu totu numai 17 în locu de cele vechi vre-o 30. Sieteșprediece regule și nici acestea tînutu! Limb'a germana are vre-o 92 regule; în cea francesă nu te ajungi nici cu 100; în cea angla numai scii care e regula și care esceptiunea; asia și în alte limbi; romanulu inse le invetia pe tôte, numai regulile limbei sale îi este lene se le invetie.

Impregiurarile atinse acilea ne facu că se reproducu și în acestu organu literariu acelea regule ortografice ale academiei, asia precum s'a publicatu nu numai în Annale, ci și în o brosiurica separata și s'au împartitu în tóta tier'a. Vomu cercă a'i reproduce testulu întregu întocm'a precum se vede elu esitu din tipografi'a academiei la Bucuresci, cu tôte semnele întrebuintate la ea, pentru-că lectorii se póta distinge bine între acest'a, între cea etimologica romanésca fără atâtea semne, între cea latină tare și între tôte cele anarchice nenumarate.

Ortografi'a limbei române, regulele primite de academia română, în sesiunile generale din 1880 și 1881 adunate și adaose cu exemple și explicațiuni. Bucuresci 1881. Tipografi'a academiei române (laboratori'i român), strada academiei Nr. 26. Prețiu unu exemplari 25 bani.

În sesiunile generale din 1880 și 1881 Academia Română, în lungi debateri, a așezat regulele ortografiei române, părăsind ortografi'a etimologica adoptata de Societatea Academică la 1869, ortografi'a care o isolase

de mișcarea literară a aprôpe întregii națiuni, din cauză că acea sistemă de scriere n'a fostu primită și întrebuintată mai de nici un scriitor de merit.

Academia, reconstituită la 1879 ca Institutu naționalu, a creșut de bine a reveni asupra acestei importante cestiuni și a întocmi *pentru publicațiunile sale* o ortografi'a mai ușoră și mai rațională, lăsându vechiulu etimologismu riguros, dar neprimind nici principiulu scrierii fonetice, după cum l'au înțelesu unii fără nici o regulă: *scrii cum vorbesci*; ea a mărginitu regulele scrierii române numai în marginile unu etimologismu *român*, nu *latin*, și astu-felū a creșut că a resolvat deocamdată cestiunea scrierii limbei române, celū puțin în punctele sale principale, prin regulele discutate și votate în ultimele sale două sesiuni generale.

Aceste regule n'au pretențiunea a fi deplină fixate; ele se vor completa și chiaru schimba după trebuințele ce le va impune desvoltarea limbei.

Academia a votat regulele pentru scrierea limbei române numai pentru sine, pentru publicațiunile sale, lăsându națiunii puterea de a le apretia, de a le primi și întrebuinta. Dar necesitatea ce se simte de câte-va decenii de o unitate în modul scrierii, spre a se pune capetū prin acesta anarchiei care domnesce în scrierea română de la părăsirea scrierii cirilice, și care este păgubitoare din mai multe puncte de vedere mai cu sémă desvoltării limbei; acestă necesitate de sigurū a îndemnatu pe D-lū Ministru alū Cultelorū și Instrucțiunii publice a lua măsuri pentru introducerea regulelor primite de Academia, în școle și în cărțile didactice. Decretulu regalū publicatū în *Monitorulu oficialū* de la 17(29) Maiū a. c. aprobă acesta.

Spre a ușura dar sarcina celor obligati prin numitulū decretū a propune în școle și a scrie conformu regulelor ortografice adoptate de Academia, s'au adunatu aici decisiunile acestu Institutū, cam în ordinea în care ele s'au votatū. S'au făcutu chiar explicări asupra unor puncte cari, după redacțiunea votatā de Academia, s'au părutū a nu fi destulū de ușorū de înțelesū, apoi s'au adausū multe exemple la fie-care regulă ca ast-felū să se póta vedē cu mai multă ușurință adevăratulū lorū înțelesū. Pretutindinea însă s'au păzitū cu cea mai mare esactitate întregimea și înțelesulū acestorū regule.

Regulele ortografiei române

primite de academia română în sesiunile generale 1880 și 1881.

1. Literale latine *y, ph, th, qu* și *k*, ne mai avendū în limba noastră de astădi sonurile lorū corespunștore, nu se vorū întrebuinta în scrierea română.

Se va scrie dar: *tipografie, litografie, filosofie, ipotesă, teologie, cătu, calitate.*

Nu întră în acestă regulă scrierea cuvintelor străine neasimilate; de exemplu: *aquarium, aquareta, kalium, kilometru*; precum și numele proprie străine ca: *Quintilianū, Quintu, Kant*, etc.

2. Duplicarea consonanțelor se admite numai acolo, unde provine din alipirea a două cuvinte române, din cari unul se termină și altul începe cu aceeași consonanță sau cu o consonanță de același organ, însă numai în lăuntrul limbii române, unde se și aude; acesta se întâmplă mai cu seamă la vorbele compuse din prepozițiunea *în* și unii cuvintu începătoru cu *n*.

Vom scrie dar: *înnotare, înnodare, înnăscută, înnoire* etc.

Se poate scrie *înmulțire* și *immulțire, inmormintare* și *immormintare*; adică *n* din *în* înainte de *m* poate și să rămăe și să se asimileze cu *m*, când vom avea *mm*; însă *n* din *în, din*, se va preface în *m* totdeauna înainte de *b, p*, așa că vom scrie totdeauna: *împreună împilare, împăcare, îmbuibare, îmbulzela*, etc.

Se va scrie însă totdeauna: *aprobare, afirmare, colaborare*, cu câte o singură consonă: *p, f, l*, etc.

Excepțiune. Se admite duplicarea lui *s* în câte-va cuvinte în cari poate servi pentru evitarea confuziunii între două înțelesuri deosebite: *casa* de locuită — *cassa* de bani, *masa* de scrisă — *massa* de o materie (*la masse*), *rasă* de la rasă — a rade — *rassă* de animale și *rassa* haina călugărească.

3. Deosebirea nuanței de pronunțare a lui *s* ca *z* când se află în mijlocu între două vocale nu se însemnează, aflându-se numai în câte-va cuvinte noi primite, și prin urmare nici *s* nu se va duplica în mijlocul cuvintelor în cari se pronunță după natura lui.

Vom scrie dar: *rosă, francesă, sintesa, nasală, nasulă, frumosulă, osă, josă, susă*, etc.

4. Consonanța compusă *x* se va întrebuița și în scrierea română pentru a exprime împreunarea sunetelor *c* și *s*, în neologisme, și în numele proprie:

Se va scrie: *Xilografia, lexicon, exametru, Xerxe, Xantipă, Xenocrată, Alexandru*.

Se poate scrie însă: *expedițiune* cu *x* și *espedițiune* cu *s*, *expozițiune* și *espozițiune, exemplu* și *esemplu*.

5. Sunetul reprezentat prin litera cirilică *ж* se va scrie totdeauna cu *j*: — *jocă, judecată, jupînă, juncă, jurămîntă, bujoră, stejară*.

6. Sunetele reprezentate prin *ч* și *щ* se vor scrie cu *c* și *g*, când sunt înainte de *e* și *i*; se vor scrie cu *ci* și *gi*, înaintea vocalelor *a, o, u*; spre exemplu: *cine, ginere, ceva, căpă, genă, ciaslovă, ciocărlie, ciută, ciună, giună, Giurgiu*.

Când însă literele *c* și *g* au să represinte sunetele guturale *k* și *g* înaintea vocalelor *e* și *i*, se vor scrie cu *ch* și *gh*. — Se va scrie dar: *chee, chemă, chiar, unchiă, ghemă, ghiară, ghindă, junghii*.

7. Sunetele reprezentate în alfabetul cirilic prin *ш* și *щ* se vor scrie totdeauna cu *ș* și *ș*, adică cu *s* și *t* însemnate de desubt cu sedilă. Exemple: *șerpe, șepte, eșt, moșt, coșt, felă, uști, lașt*.

8. Sunetul *z* se va scrie în două feluri: Acolo unde declinațiunea, conjugățiunea sau derivațiunea română

ilă arată că provine dintr'unu *d* se va scrie cu *d*; asemenea se va scrie cu *d* și acolo unde se arată *d* fie și din cuvintele primite în limba română ca neologisme. În toate casurile însă unde nu se arată în aceste două moduri provenința lui *z* din *d*, se va scrie cu *z*.

Exemple: *credeți* (crede), *rodi* (rôde), *înnoți* (Innodă), *vedeți* (vede), *verdeți* (verde), *caldi* (caldă), *mucedți* (mucedă), *rancedți* (rancedă), *înverdeți* (verde), *deu* (divin), *diua* (diurnă), *rađa* (radiare); — *zimbescă, zalogă, zare, botezată*. Asemenea se vor scrie cu *z* terminațiunile verbelor în *a* cari facă prezentul cu *eză, ezi, eză: lucreză* (lucra), *viseză* (visa), *desfătează*.

9. Sunetele împreunate $\psi = \psi$ se vor scrie asemenea în două forme: se vor scrie cu *sc* acolo unde vre o formă fleționară sau derivațiunea română la arată că au provenit din *sc*.

Exemple: *cunosci, cunosce* (cunoscu), *pesce* (pecuită); asemenea în terminațiunile prezentului la toate verbele în *i*, cari facă prezentul cu *escă, esci, esce: domnescă, domnesci, domnesce* (a domni), *doresci* (a dori), *iubesce* (a iubi); precum și toate adiectivele în *escă* atât în declinațiune cât și în formele lor adverbiale în *sce: părintesci, părintesce* (părintescu). *Bucuresci, Negoesci*. Se va scrie cu *sc* și verbulu a *sci* cu derivatele lui *sciință, consciință, nesciință*, etc. — Se va scrie însă totdeauna *Ștefană, ștergară, deșteptă, Târgoviște, braniste, miriste*, etc.

10. Sunetul *ж* se însemnează cu semnul \cup pusă deasupra vocalei originale din care în vreo formă fleționară română se vede a proveni; în casurile în cari nu se arată această provenință se va însemna cu *ă*.

Exemple: *mări* (mare), *cărți* (carte), *rău* (rele), *vedă* (vede), *păstoră* (pasce), *supără, supără* (super), *înveță* (înveți), *adeveră* (adeveresce), *tău, său, că, să, rămasă*, etc.

11. Sunetul *ж* se însemnează cu semnul \blacktriangle pusă deasupra vocalei originale din care în vreo formă fleționară română se vede a proveni; în casurile în cari nu se arată această provenință se însemnează cu *ă*; afară de \blacktriangle inițială, care se va însemna totdeauna cu *in*.

Exemple, cu *ă*: *lăudăndă, cântăndă, dăndă*, — toate gerundiele verbelor în *a*; cu *é*: *tăcîndă, vedîndă, putîndă, făcîndă, bătîndă, mergîndă*, — toate gerundiele verbelor în *é* și *e*. — Apoi, *cănd, cătă, atătă, răndă; vîndă* (vinde), *mormîntă, pămîntă, cuvîntă; in, întîndă, încuîă, întăiă, înveță*.

Nota. Asupra acestor două puncte, despre *ж* și *ж*, decisiunile Academiei au rămasă deocamdată foarte necomplete; după cum se vede din discuțiunile urmate în ședințele de la 3 și 6 Aprilie a. c., căci nu s'a hotărît cum sunt a se scrie sunetele *ж* și mai cu seamă *ж* în atâtea multe cazuri în care vocala originală din care au provenit nu se găsește în etimologia română. Ast-fel fiindu, regula pusă mai sus pentru acestu casu nu este a Academiei și s'a pusă numai provisoriu spre a umple această lacună.

12. În vorbele flexibile se va scrie *u* finală, pronunțată pe jumătate, cu semnul scurtării \cup ; când însă se pronunță întreg, se va scrie fără acestu semn.

Exemple: *omă, domnă, rodă, bună, pomulă, lucrulă, altulă, aniloră, oiloră; plecă, făcă, ducă, dormă, fiă*; însă: *mândru, membru, întru, socru, acru, aspru, cioclu, templu, suflu*.

Vom scrie însă; *dar, iar, macar, când, prin, din, măcar, cum, fără u*, în cuvintele neflexibile.

13. În aceleași condițiuni se va însemna *i* atât finală și la începutul și la mijlocul cuvintelor, când se pronunță de jumătate cu semnul scurtării \cup ; precum: *omeni, copii, auți, domniți, orbiți; iadă, naiba, aibă, roibă, șoimă, iernă, ierbă, iară*.

14. Articolul nedefinit și numeralul la feminin, *o* = una, precum și pronumele *o* (acusativ) se va scrie cu *o* și nici odată cu *uă*.

Exemple: *o casă, odată, la' o, am da' o*.

15. Sunetele *ea* și *oa* provenite dintr'ună *e* și *o* accentuate și urmate mai cu seamă de ună *ă* sau *e*, se vor însemna cu *é* și *ó* (*e* și *o* cu accentu acut).

Exemple: *péřă* (peră), *céřă* (ceră), *móřă* (moră), *sóře*, *dóře*, *óře?*, *cióřă*, *órbă* (orbă), *sóřbe* (sorbă).

Terminațiunea imperfectului verbelor în *é* și *e*, fiind formată de la infinitiv prin adaugerea unui *a*, se va scrie *ea*, și nu *é*: *vedeă, tăcea, bătea, făcea*; asemenea și la cuvintul *stea*, precum și la toate cuvintele terminate în *ea* cari fac pluralul în *ele*, unde *a* finală are o valoare proprie gramaticală: *vișea, nuea, curea, surcea, măsea*, etc.

16. Apostroful ' nu se va pune înaintea articolului feminin *a*; se va scrie dar: *casa, masa*. Elu se va pune însă unde este *a* se arăta elisiunea unei vocale: *n'am* (nu am), *da'am*, etc.

17. Pentru împreunarea a două sau mai multe cuvinte sau particule se va întrebuița semnul liniuței; - (trăsură-de-unire); precum: *ădă-mă, ica-ți, du-te, ducă-se*.

*

Cu toate că însuși cele expuse mai sus sunt scrise conformu cu regulile ortografice arătate amă crezut totuși că aru fi bine a transcrie aici câte o bucată în prosă și versuri cu ortografia arătată în cele 17 reguli înșirate mai sus.

De două sute de ani, din zilele lui Mircea-Vodă cel bătrân, Târgoviștea era mereu scaunul țerei. De puțină vreme numai crescerea Bucurescilor și importanța lui comercială făcuse pe domni a lua obiceiul de a petrece o parte din iernă în acestu oraș. Era atunci Târgoviștea orașu foarte mare, împodobit și populat și se întindea frumos pe malul dreptu al Ialomiței, ocolit de mulțime de grădini, vii și livezi de pomi roditori.

Scriitorii contemporani de felurite nații se minunază de frumusețea acestui oraș, declarându-l că e vrednic de a fi capitala unei țeri și locuința unui domn mare. Acelu oraș populat, astăzi d'abia e un orașel. Zidurile lui mărețe,

vremea le-a ruinat și le-a asemănat cu pământul. Unu singur turnu, rămasă din vestita *Curte Domnescă*, se înalță trist și singuratic pe d'asupra acelor grămezi de ruine, întocmai ca acele mari cruci de piatră înfpte în vârful unor pleșuve movile, morminte ale vitejilor căduți în bătăe. Acestu turnu, ce mușchiul numai cu verdeta sa împodobesce, e scumpu Românilor ca unu monumentu care le vorbesce de timpii lor de glorie și de mărire. Elu a fostu martoru la atâtea triumfuri! Elu a văduțu, unlu după altul, pe Mircea cel bătrân, Dracul-Vodă, Vladu-Țepeșu, Radu-celu-mare, Radu-dela-Afumați, Mihaiu-Vitezul și Mateiu-Basarabu, toți voevodii noștri cei mari și vestiți în pace și în războiu. Umbrele acestor eroici luptători pare că le vezi înălțându-se singuratic și tăcute împrejurul acestei ruine; adierea vântului ce suflă din Carpați, șuerându în turnul pustiu, ne pomenesce numele lor și undele mărețe ale Ialomiței par a cânta neconținut unu cântec de mărire întru gloria lor. Astfelu i se nălcesce oricărui român cu inima simțitoare, cându cată la această multu elocuentă ruină și elu nu se pôte opri d'a simți durere amară și d'a suspina după vremea trecută.

Din și în și pădurea bătrână se răresce
Ați unu stejaru, mână altul, pe rând se prăbușesce
Și largi poene triste rămân în locul lor.
Cu ei cadu mi de cuiburi, ce vesel, pe sub ceruri,
Formă o lume ntrégă și plină de misteruri,
Și plină de-armonie și plină de amoru.

Așa din stolul nostru de omeni cu tărie
Ce-au scos această țera din umbră, din robie,
Păstrându credința sfântă în viitorul ei,
Ați unlu și mână altul se ducă din asta lume,
Lăsându amar și doliu în sinul biete mume
Și mari și largi pustiri lăsându sub ochii sei.

Somnambulismulu.

Cei mai multi filosofi, respective psihologi deduc somnambulismulu din visu, sau celu puțin flu tractéza în legatura cu acestu. Cându adeca se intempla unu visu și stimulii omului sunt așa de tare miscati de ceea-ce vede dormitoriulu în visu, în catu influințéza asupra sistemii musculare a corpului ce repauséza realminte, și flu punu în miscare că se ajunga obiectivitatea, atunci omulu se afla în o stare numita „Somnambulismu“. De ex. Cine-va a vedintu preste di, în o gradina nesce pome frumoșe. Preste tota dio'a elu se gandesce cu doru la acelea pome. Ele sunt obiectulu de predilectiune alu sufletului seu în aceea di și prin urmare facu o întiparitura sau brazda adenea în creerii lui. Este inse bine a ne revocă aici teori'a visurilor, sau mai bine disu mecanismulu functiunii creerilor cându corpulu e isolatu de lumea esterna nu numai prin sensurile ideali, ci și prin cele mecanice și chemice.

Cându corpulu este în repausu, sufletulu nu se afla în unu repausu realu, sau exclusivu, ci numai în unulu parutu; cu toate acestea puterea lui activa e mai debila

că atunci, cându e corpulu in activitate. Nefiindu sufletulu in unu repausu realu, elu operéza si in somnu si acést'a operatiune se numesce: visu. Dar cu atát'a nu e destulu! Se vedemu mai de aproape cum se intempla si se nascu visurile!? Éc'a asia! Au remasu imprimare in sufletulu omului de preste di, mai multe impresiuni, representatiuni, tipuri si obiecte. Se intielege de sine, că impresiunile facu brazde mai mari sau mai mici in aparatulu sufletului omenescu, adeca in creeri, cari nu se aplanéza si stergu indata, ci remanu mai multu timp, ér cându se stergu si aplanéza, atunci se nasce: „uitarea“. Estu modu si impresiunile, tipurile si representatiunile primite de sufletulu omenescu in decursulu dilei si depinse apoi pre creeri, nu disparu indata, si in aceea di, mai alesu de au fostu acceptate fórte viu; nice nu se stergu deodata de pe creeri, ci remanu si preste nópte, si mai departe. Creerii, inse până ce corpulu e desteptu mereu functionéza si lucra. Dar, dupa ce amu disu mai inainte, că sufletulu omului nu se afla in unu repausu realu, cându corpulu e in odichna, si de óre-ce functiunea creeriloru immediatu depinde dela sufletu, e evidentu că fiindu sufletulu desteptu si preste nópte, elu trebue se opereze prin aparatulu seu, care sunt creerii. Inse, ce se opereze? — Nesmintitu, că tipurile remase pre creeri din timpulu dilei, voru dá materialulu operatiunei sufletului. Dar, de óre-ce acestea impresiuni si representatiuni, tipuri si notiuni, remase depinse pre creeri, sunt debile, parte prin durat'a timpului, parte nefiindu tinute in tóta puterea si vivacitatea lor, apoi nefiindu conduse de simtiulu vederei, audiului precumu si de facultatea judecatóre, — ele jóca numai intre ele liberu, nu depindu de nici o judecata, au raporturi numai intre sine si se nascu nesce conceptiuni sau nescari icóne de nópte, sau nescari vedenii confuse in mare parte; si cari se dicu: „visuri“. — Asia dara visurile nu sunt alt'a, decâtu raportulu notiuniloru remase in sufletu, de preste di. — Omulu, cându se destépta din somnu, sau isi revóca visulu intregu, sau numai in parte.

Acum, fiindu obiectulu imprimatu fórte pre creeri si dormindu omulu, acél'a objectu representatu prin visu, intru atáta irita stimulii sau instinctulu omului dormitoru, încátu acelu instinctu impinge muschii motori si fi pune in miscare. Omulu se scóla dormindu, ámbra si se duce chiar la obiectulu, ce i-a atrasu atentiunea preste di. Scimu unu lunaticu, care s'a aflatu diminéti'a cu pelari'a plina de pere frumóse, pre cari le adusesse elu singuru nóptea, visandu cu ele, fàra cá dupa ce s'a desteptatu, se fia sciutu ceva despre totu lucrulu. De aci purcediendu concludemu, că somnambulismulu este stadiulu intermediaru intre dormire si veghiare; elu este un'a lucrare si miscare involuntara determinata prin instinctu din caus'a unei visari fàra consciintia in timpu cându corpulu repausa. Adeca sufletulu de si e isolatu de obiectulu esternu, totusi se ridica si pune in activitate membrele corpului pentru a realisá efectele vietii sale din timpulu dilei. Si aci apoi ratiunea nu are nice unu rol, ci numai fantasi'a si instinctulu. De unde somn-

ambulistulu merge cu ochii inchisi, dar siguru; se suie pre edificii, turnuri si inca ferindu tóte pedecile, care l'aru periclitá. In acestu stadiu, elu e admiratu cá unu mare strategu si gimnasticu, pre cându in statulu naturalu e unu simplu ámblatoriu cá si altii. Dupa ce inasa, somnambulistulu, mánatu de instinctu si-a implinitu rolulu, elu se întórce éراسi indereptu si se culcă éراسi in patulu seu. Daca cine-va conturba pe somnambulistu, strigandu-lu d. e. pre nume, atunci elu desteptandu-se indata ratiunea isi ea loculu, ér instinctulu se retrage. Somnambulistulu acum vediendu-se pe unu locu inaltu incepe a se infiorá si a se teme si apoi de fric'a ce-lu cuprinde adese-ori cade si se periclitéza. Remediulu celu mai bunu pentru a impededá pre somnambulistu dela operatiunile si jocurile sale nocturne si lunatice este unu blidu cu apa pusu inaintea lui, dar se nu-lu vada sar'a, cându i se pune. Elu pasindu cu piciorulu in acestu blidu cu apa, se destépta indata.

Somnambulismulu este precum s'a mai disu, unu stadiu alu dormirii si alu veghierii, căci corpulu de si dórme, elu totusi se pune in contactu cu lumea esterna prin sufletulu ce veghiéza visandu. Se intielege de sine, că fenomenele somnambulistice pentru ceva estraordinaru, ele consista in un'a dispositiune abnormala, conturbata si morbósa a nerviloru sensitivi, cari inferbenta fantasi'a si potentiéza starea instinctuale a individului. In acea stare omulu dormindu, de multe ori isi descopere tóte secretele inimii sale, ceea-ce in stare destépta si normala nu ar puté face. Elu vorbesce tare, cá si cum persónele de cari se ocupa, ar fi presente. Câte odata sculandu-se, cetesce si scrie la intunerecu, si ce a scrisu elu in asta stare, cetesce tare si scrisórea o pune bine, de unde adeca s'a luat. Diminéti'a cându se destépta se afla in o stare obosita si langeda.

Precum visulu prea infocatu prin instinctu misca corpulu intregu, intocmai acelu visu misca si câte unu sensu particulariu d. e. unu somnambulistu cugeta cu mare doru la unu amicu alu seu in timpulu dilei. Elu preste nópte va visá cá se afla la acelu amicu si elu vede claru chiar cas'a in care locuiesce amicululu lui. Apoi instinctulu punendu organulu vorbirii lui — limb'a — in miscare, elu produce astu modu fàra voia, multe ce vede la acelu amicu, cum e elu, cum e starea sanetatii lui, cum e dispositiunea sufletului seu, e voiosu e superatu, e maniosu etc. Si acestea apoi sunt in mare parte adeverate. — In acestu stadiu, apoi somnambulistulu e si; „claru vediatoriu“ si departe „vediatoriu“. Acést'a e unu stadiu alu sufletului inaltiatu preste marginile ordinare ale naturei sale si care consista éراسi in o dispositiune abnormala a sistemului nervosu, încátu acést'a pune in o miscare estranaturale mai cu séma instinctulu si prin acést'a pune in activitate sufletulu „restrinsu in activitatea sa.“ D. e. unu somnambulistu claru vediatoriu se va certá cu cine-va in stadiulu insomniei — in stadiulu somnului va descoperi — auditoriloru — prin organulu vorbirii sale tóte tainele, ce le are adversarulu seu in contra lui, ma se va sculá si va sci fórte bine chiar unde este acela culcatu, ceea-ce altcum nu ar sci.

Dreptu aceea, vederea clara (*la clair voyance*) si vederea departe sunt considerate cá celu mai inaltu gradu de somnambulismu.

Pre cându representatiunile visului la unu somnambulistu comunu se intindu numai la locul, ce e aprópe de elu, pre atunci representatiunile visului la unu departe vedietoru se intindu cu totulu in departare si elu vede objectulu representatu, de ar fi cátu de departe. D. e. somnambulistulu comunu A vede lucrurile din locul C, ce e aprópe de elu; somnambulistulu departe vedietoriu B vede lucrurile din locul D ce e departe cu totulu de elu si despre care nu are nice o consciintia. Cu acést'a „vedere departe“ e combinata asia dis'a „vedere clara.“ Claru vedietorulu, e in stare se-si descopere nu numai tóte fazele trecutulu seu in tóte nuanțiile loru, e in stare se-si revóce nu numai tóte poftele sale interne, câte le avuse pàna acum, ci e in stare se privésca chiar in viitoru, se reveleze evenimente urmátóre, dar cari nu au nice o legatura cu presentulu si trecutulu. — Afara de aceea claru vedietorii mai au si acea arta numita „medicale si fiziologica“, încátu cunosc pàna si morburile cele mai secrete, sciu se spuna caus'a si remediulu loru terapeuticu ce intrece tóte altele diagnose medicale. Mai departe claru-vedietorii au si proprietatea, ghécirei cugeteloru din internulu omului, a ghécirii numelui si locului de unde este cutare persóna. Ei au si aventulu de a sci vorbí in limbi streini, pe cari nu le-au auditu nici-odata.

Ce e caus'a acestoru fenomene estra-firesci? Daca departe si claru vederea procedu din cause naturali, atunci filosofii, psihologii si alti eruditi sunt datori se alerge cu pasi repedi pentru clarificarea loru; daca inse procedu din cause nenaturale, atunci cum le vomu esplicá?!...

Precum la multe fenomene, e ascunsa caus'a ér filosofii si naturalii iscusiti batandu-si capulu se o afle, de multe ori nu ajungu la nimic. De multe ori conceptiunea, ce o facu despre caus'a unui fenomen, nu trece mai nici odata teori'a, ci totu hipotesa remane. Intocmai si ací! Somnambulismulu nu s'a pututu esplicá, decâtu numai prin hipotesa.

De comunu se supune cá tiesatur'a, ganglionaria din corpulu omenescu suplinesce in acestu stadiu, ratiunea, si prin urmare servesce in unu modu miraculosu de organu perceptivu alu objectivitatii, încátu somnambulistulu póte se fia in activitate de si e isolatu de lumea esterna prin sensurile adorminde, — si cá elu vede si aude cu intregu corpulu, dar audiulu si vederea lui e diferita de cea comuna. Acést'a activitate involuntaria e ajutata de instinctu, care suplinesce locul facultatiloru phsichice si asia conduce apoi pre somnambulistu la operatiunea sa.

Acést'a e numai hipotesa, pre lãnga cele ce le-amu disu noi atátu la somnambulismu, cátu si la vederea clara si departe. Cu tóte acestea somnambulismulu forméza acea parte misteriósa a filosofiei, in internulu càreia nici o genialitate nu a penetratu pàna acum in modu

claru, ci numai dubiu. Macher dice: „*Der Somnambulismus kehrt das Tagleben in seinem Bereich herunter, und beherrscht die geistigen Verrichtungen so wie die willkürliche Bewegung (Lehrbuch der Philosophie v. Dr. A. Stöckl p. 221).*“

Totu numai hipotesa sunt si acelea, cari se rapórta la causele miraculóseloru fenomene ale vederei departe si ale vederei clare. Si ací esplicarile divergéza. Unii sustinu cá acestea dóue fenomene ar consistá in un'a isolare relativa a sufletulu omenescu de cátra corpulu, care devenindu liberu si prin urmare neavendu nice o dependentia, — facultatea lui perceptiva si cunoscatóre nu e legata de corpulu in acelu gradu, cá in statulu normalu, ci ea esercéza de sine si libera puterea ei — dar in gradu inmultitu.

Altii afirma cá caus'a acestoru fenomene ar fi aceea, carea o amu adusu la somnambulismu. Adeca acestea fenomene nepetruse aru consista in o predominie a sistemulu ganglionaru, care si ací ar suplini locul ratiunii si ar servi astu-modu cá organu de simtire si comunicatiune. Dar ací cade cu totulu acést'a hipotesa, căci de si prin o incordare puternica a sistemulu ganglionaru, ar poté veni sufletulu omenescu in unu raportu cu lumea esterna, totusi nu ne putemu esplicá acea incordare a sistemulu ganglionaru, carea ar pune sufletulu in comunicatiune chiar cu cugetulu din altu omu si càruia i-aru dá acea desteritate admirabila, cá se petrunde in tainele viitorulu, ce e sub velulu providentii divine.

Nu se póte mai departe incorda si strapune sistemulu ganglionaru in acea stare si putere, încátu claru vedietorulu se scie vorbí in limbi streine.

Remanu dar acestea fenomene cá si nescari enigmate si de ací incolo!...

Daca sunt ací cause naturali, atunci noi inca nu le cunóscemu pe acestea, cá si altele multe, ci remanemu si de ací inainte in nesciintia fačia cu acestea fenomene; daca inse nu sunt cause naturali, atunci cu atátu mai puçinu suntemu in stare a cunóscere pre celea estranaturali si si in acestu modu remanemu in nesciintia. Somnambulistu'a a fostu in tóte timpurile. Asemenea si vederea clara. Pithi'a si alte oracole, cari predicéu sórtea ómeniloru — totusi penetrandu de multe ori in viitoru nu putemu negá cá nu au fostu claru vedietori.

Aici este locul unde avemu se spunemu cá vederea clara si departe se pote produce si artificialminte prin asia numitulu: „magnetismu animalu“ dar numai la individi cari sunt primitori si cá placuti dela natura pentru acestu magnetismu. Si in acestu casu sufletulu celui ce e magnetisatu patrunde in inim'a omului prin sensulu comunu, observa tóta starea organeloru fiziologice si anatomice. Daca sunt acelea morbóse, scie se afle remediulu terapeuticu pentru punerea acelor'a in starea normala. Elu vede tóte schimbarile, tóte evenimentele viitóre fara de a fi ajutatu de combinatiuni de timpu si spaci.

Dar acestea fenomene, parte fiindu rari, parte fiindu de totu supranaturali, au fostu necredute si negate de multi invetiati, mai cu sama de aceia, cari nu admitu nimicu afara de aceea ce se intempla dupa legile si mecanismulu naturei si care nu intrece absolutu ratiunea. Tóte acestea fenomene erau unu ce imposibilu. Trebuía se le védia cine-va, cá se le créda. Si intru adevéru, ele au fostu védiute de filosofi eruditi, bá chiaru si de càtra auctoritati bisericesci. In urma chiar filosofi de cei mai geniali se convinsera pre deplinu despre realitatea acestoru fenomene produse cu ajutoriulu magnetismulu animalu. Éta ce dice filosofulu Schopenhauer: „*Wer jetzt die Thatsachen des animalischen Magnetismus und seines Hellsehens bezweifelt, ist nicht ungläubig, sondern unwissend zu nennen.*“ *)

Celu dintâiu, care a adusu pre scena lumii magnetismulu asia disu animalu, sau somnulu magicu ori magneticu a fostu celebrulu A. Fr. Mesmer, care a produsu prin readucerea magnetismulu mai ántâiu in Wien'a, apoi in Parisu, Turinu, Londr'a si in alte cetati ale lumii civilizate o furóre extraordinara. Mesmer, dupa cum dicu unii, a readusu somnulu magneticu „din intemplantare“, de óre-ce scopulu lui a fostu, cá prin magnetismulu animalu se vindece unele morburu incurabile. Elu, dupa cum dicu unii, nu a voitu se faca minuni si profetii prin acestu magnetismu, ci a voitu se vindece de óre-ce elu a cercatu se vindece pre morbosu, punendu-lu mai ántâiu in o stare de somnambulismu, adeca se-i rapésca puterea sensitiva pentru óre-care timpu din cauza cá dupa cum dice Aristotele, animalulu in somnu are viéti'a planteloru, bá in somnu procede mai bine lucrarea organica si vegetativa, de unde morburile se vindeca mai iute in somnu. Estumodu Mesmer, cá se póta influintiá in corpulu morbosu l'a supusu pre acel'a somnulu magneticu. In ce sta insa puterea magnetismulu animalu. Psihologii de renume sustínu cá ar fi o putere de viétiá, ce emana dela animale sanetóse in acelu timpu, atrasa fiindu de actulu magnetisarei si cá aceea se introduce in nervii patientulu magnetisatu, încátu imprasciindu-se prin acestia in intregu corpulu si petrundiendu tóte aparatele vitali, omulu din statulu nesanetatii trece in alu firmitatii. Bá si mai multu! Sub puterea magnetismulu acestui'a se intielege si aceea putere, cându magnetisatorulu insusi dice: „Eu voiescu cá o parte din puterea mea vitale sè se transmite in acestu bolnavu!..“ De unde se vede, cá asia e de miraculósa acea putere a magnetismulu animalu, încátu ea reprezenta ceva: „insufletitu“, care póte se percépa, si le esecuta vointi'a individulu. Se intielege de sine, cá magnetisatori trebuie se fia ómeni fórte sanetosi si cu principiu vitalu necorruptu, càci cum va puté dice unu debilu si morbosu càtra unu altu debilu si morbosu: „Eu voiescu, cá o parte din puterea mea vitale sè se transmite in tine!“

Magnetisariile sunt de multe specii: asia magnetisarea cu palm'a, cându magnetisatorulu atinge cu intreg'a

sa palma persón'a pe care vrea se o magnetizeze. Magnetisarea aerina, cându adeca se misca numai mân'a in aeru, de carea s'a servitu si Mesmer in parte. Cu acestu modu de magnetisare se potu magnetisá chiar persóne, cari nu sunt de faéia si fàra voi'a loru. Mai este asia dis'a magnetisare „digitale“ cându adeca persóna destinata pentru magnatisare se alege numai cu degetulu celu mare, ér celelalte se inchidu spre palma. Multi dicu, cá acést'a magnetisare ar fi cea mai sigura, ér altii cá ar fi cea aeriana.

Dar A. Fr. Mesmer pentru o magnetisare de totu activa a inventatu o bateria asia numita „magnetica“. Mai ántâiu se magnetiséza acestu aparatu apoi se aduce in legatura de activitate si operatiune cu individulu de magnetisatu prin o ruda de feru, carea vine din caldarea baterii si de carea e legata o atia de lãna cu carea se incinge persón'a ce are a trece in somnulu magneticu. Amu disu cu ceva mai inainte cá numai anumiti individi si acei, cari sunt cá si dela natura fãcuti pentru stadiulu somnambulisticii artificiale potu fi influintiati de puterea magnetismulu animalu. Dreptu aceea bine trebuie se distingemu si aci intre sexuri. Un'a e starea psihologica si nervósa la femei si alt'a la barbati. Dela natura femeí'a e plina de ilusiuni, prejudetie, frica, mila... e aplecata spre lesinu, spre estasuri, cari tóte demonstra cá starea ei psichica provenita in parte din sistemulu ei nervosu, diferitu de a barbatulu. Ea prin urmare posiede unu sistemulu nervosu mai iritabile decátu barbatulu. Ér la magnetisare, e constatatu cá persónele cu nervi iritabili sunt mai acceptabile pentru asta operatiune miraculósa. Càci sciindu-se cá somnambulismulu naturalu consista in o preturbatiune a nerviloru sau mai bine dicendu caus'a lui este, cá materi'a sau fluidulu electricu din cavitata nerviloru e morbósa si in o stare abnormalu, prin ce nervii sunt si ei alterati si morbosi — magnetismulu animalu inca póte operá mai bine asupr'a acestei stari fisiologice, de óre-ce medicamentulu isi are efectulu numai in materi'a morbósa. Cu tóte acestea magnetismulu disu animalicu intrebuintiatu de Mesmer, si-a avutu efectulu atátu in barbati câtu si in femei, — dar in femei cu mai multu resultatu si putere. S'a si constatatu, cá mai curendu se aduce sexulu femeiescu in stare de somnambulismu magneticu, decátu sexulu masculinu.

Urméza dupa tóte acestea, cá se espunemu unele fenomene, care manifesta in starea magnetica la unu individulu. Dar mai ántâiu trebuie se scimú cá ce schimbare suferu corpulu in asta stare. In acésta stare suferu de o caldura puternica, de o mare furnicare electrica si de o schimbare in simtiuri si in principiu vitalu. In urma vine asia disulu somnu magneticu, in care individulu cade si se cufunda fàra voia. Tóte acéstea transfórma pre individulu, atátu cu partea sa fisica, câtu si sufletesce. Elu nu se mai afla acum in stare de unu somnu greu naturalu, ci se afla in unu somnu asia de artificialu si in adormire asia de profunda, încátu elu e isolatu cu totulu de ori-ce agentu fisicu si de ori-ce influentia esterna. Ba invididulu pusu in somnulu

*) *Geisterreich a Däumer ed. Dresda 1867 p. 325 c. a. S. M.*

magneticu nu simte nici lovituri, nici impunseturi, nici taiaturi de cutitu si nici alte influentie simtitoare care lucra asupra corpului seu in asta stare. Din contra individulu magnetisatu, cu atatu e mai primitoru si mai aptu pentru fie-care vorba, semnu si gestu. Elu urmeza chiar vointi'a interna a magnetisatorului, care pote intreprinde cu magnetisatulu totu ce vrea si care pote ce face pre magnetisatu se cugete si voiesca ceea ce cugeta si voiesce elu. Magnetisatulu mai incolo, privesce starea corporale a unui individu morbosu cu o vedere asia de clara, cu o conscintia asia de profunda fisiologica si higienica, incatu cunosce caus'a starii morbose in acelu individu morbosu si pentru alu vindecasie cu siguritate admirabila se-i prescrie si medicamentulu. Asia dara cu atatu mai pucinu trebuie se ne miramu, candu vomu se dicemu ca magnetisatulu scie se spuna si cugetele din internulu inimii unui omu atatu aprupe catu si departatu, candu elu scie se raspunda la ori-ce intrebari grele si candu e capace se deslege noduri gordiane in cestiuни scientifique, filosofice precum si in cestiuни politice si de interesu publicu.

In acestu stadiu aflandu-se individulu, dicemu ca elu se afla in o dormitare magnetica, carea trece apoi in unu profundu somnu magneticu, unde apoi vederea clara (*la clair voyance*) e in tota intensitatea si cu ajutorulu careia se producu fenomenele cele mai misteriose supranumerate. In acestu intervalu de timpu omulu e privatu de sensulu comunu (facultatea sensitiva), corpulu lui e isolatu de lumea fisica, ochii lui sunt nemiscati, faci'a serina si se pare ca magnetisatulu se afla in cea mai fericita stare psihica. — Cu tote acestea magnetisatulu, cum amu disu, e forte primitoru pentru ori-ce semnu, gestu, vorba si intrebare. Elu nu simte si totusi pricepe; nu aude si totusi raspunde; nu vede si totusi cunosce. Ba se dice, ca magnetisatulu isi vede si pricepe chiar corpulu seu intregu intocmai cum privesce si vede in structur'a fisica a altoru individi.

Ci precum se intempla adese, ca pentru curiositate, de a face efecte mari, se perde multu timpu, putere si materialu, intocmai si aci: Pentru curiositatea de a ajunge catu de departe in scrutarea viitorului, unii magnetisatori (a la Hansen) au abusatu forte, nu numai de puterea magnetismului animalu, ci si de sanetatea individului magnetisatu. Asia magnetismulu animalu s'a folositu „*per abusum*“ intindiendu-se puterea lui pana la acelu gradu, unde era in detrimentulu corpului si in ruina sanetatiei. De aci multi vedindu reulu ce urmeza, parte a interdisu intrebuintiarea magnetismului in casuri anormale de sanetate, ori ca au permis alu folosi numai intre limitele moderatiunii.

Ce se fia caus'a acestoru fenomene miraculose? Dar mai antaiu e neaperatu de lipsa se vedemu cum pote magnetisatulu se auda, se pricepa vorb'a, cugetulu si intrebarea magnetisatorului, fiindu elu cu totul aprofundatu in somnu magneticu si estumodu isolatu de lumea esterna.

(Va urma).

Bibliografia.

Catalogulu cartiloru aflate in tipografi'a archidiecekana din Sibiu:

Carti bisericesci.

Acaftistu bogatu, neleg. fl. 1.50, leg. fl. 2.—, finu leg. fl.	3.50
„ „ finu legatu cu copcie	fl. 3.80
„ micu, nelegatu fl. —.50, legatu	„ —.68
Apostolu, neleg. fl. 4.—, legatu fl. 5.—, finu legatu „	12.—
Bibli'a ilustrata, Test. vechiu si nou neleg. fl. 10.—, leg. „	15.—
Chiriadromion, nelegatu fl. 10.—, legatu.	„ 12.—
Evangeli'a neleg. fl. 8.—, legata fl. 12.—, finu leg. „	18.—
Hirotonieru pentru sf. de preoti	„ 2.—
Icon'a Inmormentarii D-lui, pe hartie fl. —.50, pe panza „	2.50
„ Evangelistiloru	„ —.50
„ a 3 Ierarchi	„ —.30
Molitvelnicu completu bog., nel. fl. 4.30, l. 5.—, finu l. „	5.50
Octoichu mare nelegatu fl. 17.—, legatu	„ 20.—
„ micu nelegatu fl. —.60, legatu	„ —.75
Orologionu (Ciaslovu) nelegatu fl. —.60, legatu	„ —.75
Proscomidia Altariului	„ —.25
Penticostariu, nelegatu fl. 8.—, legatu	„ 10.—
Psaltire bogata, nelegata fl. 3.—, legatu	„ 4.—
Renduial'a la sintirea bisericei, neleg. fl. 2.—, leg. „	2.50
„ „ „ de Epp. nelegatu	„ 5.—
Rugaciune pentru celu mai mare	„ —.25
Testamentulu nou, legatu	„ 1.—
Talculu Evangeliiloru, nelegatu fl. 1.—, legatu	„ 1.50
Triodulu cu strajniculu, nelegatu fl. 20.—, legatu	„ 25.—

Carti literarie.

Antorismos, sau Deslusire comp. bros.	fl. —.50
„ in limb'a nemtiasca bros.	„ —.50
Biografi'a „Siagun'a“ de N. Popea bros.	„ 2.50
„ „ „ „ „ legata	„ 3.—
„ „ „ „ „ legata finu	„ 3.50
Calendaru, pe anulu 1884 bros.	„ —.30
„ „ „ „ „ nelegatu	„ —.23
Comentariu, de I. Puscariu, Tom. I—II. neleg. „	2.—
Contr'a-Critica, de N. Popea, bros.	„ —.40
Cuvent. comis. scol., din anii 1863/4, bros.	„ —.60
Disertatiune, de G. Bellissimus. bros.	„ —.20
Enchiridionu, adeca carte manuala de Canone, bros. „	4.—
Escelenti'a Sa metr. Andreiu Bar. de Siagun'a (Necrologu) de N. Popea, bros.	„ —.20
Instructiune, pentru invetiatori, din a. 1862 bros. „	—.20
„ „ „ „ „ 1865 „ „	„ —.20
„ „ „ „ „ 1869 „ „	„ —.20
„ „ „ „ „ directori, bros.	„ —.30
Istori'a Bis. politico-nat. de N. Tincu Velia, nel. „	1.—
Invetiatorulu si poporulu, de Marienescu, leg.	„ —.50
Liturgi'a, pe Note	„ 2.50
Proiectu pentru organisarea trebiloru bisericesci si scolare, 1864	„ —.50
Promemorie despre dreptulu istoricu, din 1849, nel. „	—.20
Promemori'a germana din 1850, neleg.	„ —.20
Polemi'a contra Heliade, leg.	„ —.50
Predigten zur jährlichen Gedächtnissfeier, 1856	„ —.60

Regulamentu pentru administr. averiloru bis. bros. fl.	—20
Sumariu	„ —.06
Specificatii, cól'a	„ —.05
Tálculu visuriloru, leg.	„ —.25
„ „ neleg.	„ —.20
Testimoniul scolastice	„ —.05

La comande, cari se trimitu cu post'a de mesagerie, se adauge pre lánge pretiulu cãrtiloru 10 cr. pentru pachetare.

— In editura librãriei H. Zeidner din Brasiovu au aparutu in editiune noua:

Popu Dr. Nic.: Istori'a Ungãriei si elemente din istori'a generala pentru scólele poporale, editiunea VII-a. Pretiulu 25 cr.

Geografi'a Ungãriei si elemente dingeografi'a generala pentru scólele poporale, editiunea a IV-a cu hart'a Ungãriei. Pretiulu 35 cr.

Dogariu si Dariu: Aritmetic'a, partea I. à 30 cr., II. à 25 cr., III. à 35 cr., IV. à 45 cr.; din acestea la comande mai mari, se acórdã dela 10 exemplare unulu rabatu, atãtu de cãtra librãri'a Zeidner, cãtu si de cãtra librãri'a ereditóru lui H. Dressnandt.

— Insemnatatea sciintielóru naturale si reformele, ce le reclama studiulu loru in scólele nóstre. Disertatiune tñnuta la 5 Iuniu 1881 in adunarea generala a „Reuniunei Mariane“ in Borgo-Prundu. De Dr. A. P. Alexi, membru ordinaru alu „Reuniunei Mariane“. Bucuresci, 1883. Brosiura de 42 pagine. Pretiulu 25 cr. Se afla de vendiare la autorulu in Naseudu.

— Gramatic'a romana cá manualu conducatoru si de invetiamentu prelucratu in modu practic si intuitiv pentru patru clase a scóleloru poporale de Gavriil Páll docintele clasei a IV-a a scólei practice norm. gr.-cath. rom. aradane, totuodata si prof. ajut. la reg. preparandia. Brosiur'a I. pentru clasele I. si II., brosiur'a II. pentru clasele III. si IV. Oradea-mare 1883. Editur'a autorului. Dreptulu de reproductiune rezervatu. Pretiulu cãte 30 cr. de brosiura.

— Gramatic'a elementara pentru anulu alu II. alu scóleloru poporale, de Nicolau Ieremievici, invetiatoru la scóla practica a pedagogiului c. r. din Cernauti. Editur'a autorului. Pretiulu 25 cr. Cernauti 1883.

— Carte de cetire sau Lecturaru romanescu pentru alu II. si alu III. anu alu scóleloru poporale, de Nicolau Ieremievici. Retipãrire neschimbata a editiunii din ánuulu 1882. Editur'a i. r. a cãrt. scol. Pretiulu unui exemplaru legatu in pãnza 35 cr. Vien'a. La editur'a c. r. de cãrti scolastice. 1883. Pag. 274.

— Poesii de Mihãilu Eminescu. Editur'a librãriei Socecu & Comp. Bucuresci, 1884. Sunt 64 de poesii, culese, publicate si introduse de dlu Titu Maiorescu, carele dice despre autoru, ca „au fostu inzestratu cu darulu de a intrupa adãnca sa simtiri si cele mai inalte gãndiri intr'o

frumsetia de forme, sub alu carei farmecu limba romana pare a primi o noua viatia“. Pretiulu 4 lei.

— „Stelutia“. Foaie pentru poporulu romanu dela tiara. Ese de doue ori in luna si costa in Austri'a si Ungãri'a 4 fl. pe anu, 2 fl. pe jumetate, 1 fl. pe unu patraru; unu exemplaru 20 cr. In Romani'a pe anu 10 lei, pe jumetate 5 lei. Redactoru Simion Cobilanschi, parochu in Corovi'a (Romani'a).

— „Scóla Rurale“. Diaru pedagogicu alu corpulu invetiãtorescu primaru rurale din judetiele Doljiu si Romanati. Apare la 1 si la 15 ale fie-carei luni. Abonamentulu pe anu lei siese, pentru studenti lei trei. Craiov'a.

— Dante Alighieri: Divin'a comedie. Infernulu. Traductiune de pre originalu, de Dómn'a Mari'a P. Chitiu. Cu portretulu lui Dante dupa Giotto. Textulu originalu, note si notitie din diferiti comentatori. Craiov'a. La Samite'a 1883. Pagine VII. si 448; formatulu clasiciloru, adjustare fórtã eleganta, pretiulu 6 lei.

— Idealulu invetiãtorulu romanu. Studiu socialu-pedagogicu, de Ion Dariu, invetiãtoru la scólele primare din Satulungu. Brasiovu. Tipografi'a Alexi. 1883. Brosiura de 3 cóle, octav mare. Pretiulu 20 cr. plus 2 cr. porto. Se vinde la autoru.

— Pomãritulu rationalu. Tractatu practic pentru usulu poporulu, cu multe stampe si figuri, de Grigoriu Halipu, invetiãtoru provisoru la scóla agronomicã din Cernauti. Editur'a autorului. Pretiulu: pentru Austro-Ungãri'a 80 cr., pentru tieri straine 2 franci. Cernauti 1883.

— Dare de séma asupra congressulu alu patruea internationalu de igiena, tñnuta la Genev'a in luna Septembre 1882, de Dr. J. Felix, membru academie romane. Estrasu din anele academie romane, seria II., tom. VII., sect. II., memorii si notitie. Pretiulu 40 bani. Bucuresci, 1884. Tipografi'a academie romane. (Laboratorii romani), strad'a academie 26.

— Indreptaru practic pentru pastorii sufletesci. Compusu de Titu Búdu, parochu, protopopu si asessoru consistorialu. 701 pagine. O carte fórtã necesãrie pentru parochi in functiunile loru multiple afara din biserica. Pretiulu 2 fl. 50 cr. Gherl'a, 1884. Tipografi'a diecesana.

— Studie asupra constitutiunii Romaniloru sau esplicãrea pactulu nostru fundamentalu din 1 Iuliu 1866 de G. Meitani, senatoru. Pretiulu 5 lei. Bucuresci, 1884. Tipografi'a Nic. Mihulescu, calea Victoriei 32.

— Schitiã geografice, de Nicolau Enescu. Graz, 1884. Editur'a lui Paul Cieslar.

— Dorinu, drama in 5 acte si in versuri de Vasile Rusanescu. Pretiulu 2 lei. Bucuresci, 1884. Tipografã Dor. P. Cãcu, Bulev. Elisabeta.